

Tematické okruhy k ústní maturitní zkoušce z biologie

školní rok: 2022/2023

1) Život na Zemi.

Obecné vlastnosti živých organizmů.

Geologická historie Země, paleontologie a další vědní obory ve vztahu ke geologické minulosti, metody datování hornin, evoluce... Názory na vznik a vývoj života na Zemi.

2) Buňky, membránový princip.

Obecná stavba buněk, biomembrány. Příjem a výdej látek buňkou, osmotické jevy.

Struktura eukaryotní buňky (přehled organel a jejich význam, buněčná stěna, bičík).

Rozdíly mezi buňkami rostlin, hub a živočichů. Endosymbiotická teorie.

3) Základy mikroskopie a mikrobiologie.

Velikost mikroorganizmů a možnosti jejich pozorování, stavba žákovského mikroskopu.

Stavba a rozmnožování prokaryotních buněk. Bakterie – základní tvary, způsoby výživy, ekologický a zdravotnický význam. (G+ a G-, sinice, archea).

Stavba a životní cyklus virů, ekologický význam, virové choroby.

„Prvoci“ – obecná charakteristika (a případně rozdělení), nejznámější zástupci a jejich hospodářský, zdravotnický a ekologický význam.

4) Molekulární genetika.

Nukleové kyseliny a jejich funkce, genetická informace (gen). Syntéza nukleových kyselin a proteosyntéza, genetický kód. Příklad. (Regulace exprese genů.)

5) Dělení buněk a jejich diferenciaci. Podstata variability organizmů.

Způsoby dělení buněk; průběh mitózy. Buněčný cyklus a jeho regulace, diferenciaci buněk, PCD.

Dědičná a nedědičná proměnlivost – modifikace, adaptace, meióza a rekombinace alel. (Mutace, jejich klasifikace a význam. Mutagenní faktory.)

6) Obecná genetika a cytogenetika.

Základní pojmy – znaky a jejich dělení, gen, alela (vztahy mezi alelami), genotyp, fenotyp, genom (jaderný a mimojaderný).

Autozomální dědičnost kvalitativních znaků a Mendelovy zákony – monohybridismus, dihybridismus. Řešení příkladů. Vazba genů (II. Morganův zákon).

7) Rozmnožování a dědičnost. Genetika člověka.

Pohlavní a nepohlavní rozmnožování (zejména z pohledu dědičnosti), jejich výhody a nevýhody. (Hermafroditismus a gonochorismus, partenogeneze.) Chromozómové určení pohlaví. Gonozomální dědičnost.

Metody studia lidské dědičnosti. Platnost jednoduchých genetických zákonitostí u člověka (například: hemofilie, dědičnost krevních skupin apod.), řešení příkladů.

(Další genetické choroby člověka.)

8) Ekologie populací, genetika populací.

Definice pojmů: populace, areál (popř. typy areálů), kosmopolit, relik, endemit.

Vlastnosti populace (velikost, struktura, dynamika, migralita).

Vztahy mezi populacemi různých druhů (typy symbióz).

Genofond a jeho vývoj v panmiktické a inbrední populaci (selekce, migrace, genetický drift, mutace).

Ekotypy, vznik nových druhů (teorie speciace).

9) Ekologie.

Základní ekologické pojmy: valence, nika, biotop. Abiotické složky prostředí (přehled).

Biocenózy, jejich dělení a vývoj (pojmy: ekoton, monocenóza a monokultura, edafon, plankton, bentos..., stratocenózy, sukcese, klimax).

Ekosystémy, potravní pyramida, přehled ekosystémů v ČR (jejich stabilita a labilita).

Historický pohled na působení člověka v krajině, antropogenní faktory – přímé a nepřímé: např. domestikace a synantropizace, introdukce, repatriace, neofyty, eutrofizace, bioakumulace, urbanizace, globalizace... Globální a lokální ekologické problémy. Ochrana přírody a krajiny.

10) Základy geologie, pedologie a hydrologie.

Horniny – rozdělení podle vzniku, příklady nejběžnějších hornin.

Geologické procesy vnější a vnitřní, deformace zemské kůry, orogeneze.

Půdy – vznik a vývoj (půdotvorní činitelé), půdní profil. Druhy půd, popř. půdní typy.

Ekologický význam půdy, půdní společenstvo organizmů.

Voda na Zemi – význam pro život, rozdělení vod, ochrana. Voda jako ekologický faktor, voda jako geologický činitel.

11) Houby (Fungi).

Buňky hub, morfologie stélek a stavba plodnic, ekologický význam a symbiózy, význam pro člověka. Systematické rozdělení hub – jednotlivé kmeny (oddělení), jejich charakteristika, rozmnožování, zástupci a význam.

(Nejnámější houbové choroby a jejich původci.)

12) Morfologie rostlin.

Pletiva – definice a rozdělení zejména podle morfologie a funkcí.

Pojmy stélka, kormus, prýt.

Rostlinné orgány a jejich rozdělení.

Charakteristika a funkce kořene, zóny kořenové špičky, kořenový systém.
Charakteristika a funkce stonku, typy bylinných stonků, nákres a popis vnitřní stavby mladého letorostu, druhotné tloušťnutí.
Klonální rostliny – rameta a geneta.
Charakteristika a funkce listů, popis částí listu (umět nakreslit). Typy listů (nákres): jednoduchý celistvý, jednoduchý členěný, složený zpeřený, dlanitě složený. Žilnatina listů.

13) Fyziologie rostlin I – výživa, fotosyntéza, vodní režim.

Heterotrofie a autotrofie. Saprofytismus (resp. saprofágie), parazitismus, symbióza. Vnitřní stavba listu, plastidy, fotosyntéza.
Příjem, vedení a výdej vody v rostlinném těle; biogenní prvky a forma, v jaké jsou rostlinou přijímány; hnojiva.

14) Výtrusné rostliny.

Charakteristika a systematické dělení rostlin, vysvětlení pojmů: výtrusné a semenné rostliny, stélkaté a cévnaté rostliny, nižší a vyšší rostliny, rodozměna.
Charakteristika a životní cyklus mechorostů a jednotlivých oddělení kaprad'orostů.

15) Semenné rostliny. Fyziologie rostlin II – dráždivost a pohyby rostlin.

Stavba a vznik semena, rozšiřování semen (a plodů). Systematické třídění semenných rostlin (přehled oddělení). Jehličnany – rozmnožování (obrázek), zástupci a význam.
Pohyby rostlin – pasivní a aktivní, fyzikální a vitální, mechanismy ohybů.

16) Krytosemenné rostliny.

Charakteristika oddělení, ontogenetický vývoj a rozmnožování. Květ, jeho stavba a funkce; květenství. Opylení, způsoby opylení, oplození. Plody, (plodenství, souplodí). Rostliny monokarpické a polykarpické, krátkodenní a dlouhodobé.
Systematické třídění krytosemenných (jednoděložné a pravé dvouděložné) – vybrané čeledi, jejich zástupci a význam.

17) Systém bezobratlých živočichů: Diblastica, Triblastica - Lophotrochozoa.

Přehled systému metazoí. Stručná charakteristika kmenů dvojlistých (obrázky).
Ploštěnci a kmeny skupiny *Coelomata* (kroužkovci, měkkýši) – základní charakteristika kmenů, vnitřní rozdělení, nejdůležitější zástupci, popř. hospodářský a zdravotnický význam.

18) Systém bezobratlých živočichů: Triblastica - Ecdysozoa.

Obecná charakteristika kmenů hlístice a členovci (případně dalších), systematické dělení členovců, nejdůležitější zástupci a jejich význam. Hmyz – tělesná stavba, rozmnožování a vývoj, vybrané řády.

19) Druhoústí živočichové: ostnokožci, vodní strunatci.

Základní charakteristika druhoústých. Ostnokožci – zvláštnosti tělesné stavby, zástupci.
Strunatci – obecná charakteristika kmene, rozdělení na podkmene, systematické dělení

obratlovců. Charakteristika skupin primárně vodních obratlovců, jejich vnitřní dělení a zástupci, popř. hospodářský a ekologický význam.

20) Čtyřnožci (Tetrapoda).

Společné znaky, systematické třídění, charakteristika jednotlivých skupin (tělesná stavba, rozmnožování a ontogenetický vývoj). Obojživelníci a plazi České republiky, vybrané řády savců.

21) Ptáci (Aves).

Zvláštnosti stavby ptačího těla, přizpůsobení k letu. Rozmnožování a ontogenetický vývoj ptáků, nápadné rysy chování ptáků.

Zařazení ptáků do systému, vybrané řády (charakteristika, zástupci a význam).

22) Reprodukce a ontogeneze živočichů a člověka.

Oplození vnitřní a vnější, vývoj přímý a nepřímý; hemimetabolie a holometabolie u hmyzu, výživa zárodku obratlovců (stručně).

Ovulační a menstruační cyklus. Individuální vývoj člověka – oplodnění, prenatální vývoj a těhotenství, porod a postnatální vývoj.

23) Kostra člověka.

Funkce opěrné soustavy. Pojiva a jejich charakteristika, stavba kosti, typy kostí, spojení kostí. Kostra hlavy, trupu a končetin. Onemocnění a vady.

24) Svalová soustava.

Svalová tkáň – typy, charakteristika a funkce; mechanismus svalového stahu.

Kosterní svaly člověka. Základní anatomické názvosloví.

25) Nervová soustava.

Nervová tkáň (neurony, vznik a šíření vzruchu, reflexy). Nervová soustava člověka – CNS, obvodové nervy, sympatikus a parasympatikus.

26) Smysly.

Receptory a jejich rozdělení. Stavba a funkce čidel člověka – oko, ucho, ústrojí chuťové, ústrojí čichové. (Vady a onemocnění.)

27) Cévní soustavy (oběhová a mízní), tělní tekutiny, imunita.

Stavba a činnost srdce, cévy a krevní oběh. Mízní soustava – přehled funkcí a orgánů.

Typy a složení tělních tekutin u člověka, jejich vzájemné vztahy a souvislosti. Lidská krev, krevní skupiny, imunita, očkování.

28) Dýchání.

Dýchací soustava člověka, plicní ventilace, výměna plynů.

Stavba a význam mitochondrií. Průběh buněčného dýchání.

29) Trávicí soustava.

Oddíly trávicí soustavy člověka – stavba a funkce. Trávení sacharidů, lipidů a bílkovin; játra. Zuby – typy, vnitřní stavba. (Onemocnění trávicí soustavy a chrupu.)

30) Vylučovací soustava. Kůže.

Vylučovací soustava člověka – stavba a funkce ledvin, tvorba a odvod moči, umělá ledvina.

Kůže člověka a její význam, kožní deriváty. (Termoregulace)

